

ZPRAVODAJ 2001/2

Významné ocenění Židovskému muzeu

Židovskému muzeu v Praze se dostalo vysokého ocenění: dne 30. května ředitel Leo Pavlát převzal v americkém Cincinnati (Ohio) Cenu dr. Bernarda Hellera, kterou Hebrew Union College - Jewish Institute of Religion každoročně uděluje na paměť tohoto velkého vzdělance a humanisty. Hebrew Union College, založená roku 1875, je nejstarším americkým akademickým židovským vzdělávacím zařízením a intelektuálním centrem reformního judaismu. Profesionálně vzdělává budoucí rabíny, kantory a pedagogy reformního zaměření a nabízí doktorandské a postgraduální studium v řadě oborů. Hebrew Union College soustřeďuje jednu z největších sbírek judaik a hebraik na světě. Jeho součástí je rozsáhlá knihovna s více než 700 000 svazky a 6000 rukopisy, Americký židovský archiv a Scirball Museum, které patří k nejvýznamnějším svého druhu v USA.

Vzdělávací centra Hebrew Union College - Jewish Institute of Religion působí i v New Yorku, Los Angeles a Jeruzalémě.

Cena dr. Bernarda Hellera (1897 - 1976) je od roku 1990 každoročně udělována za dílo, jež přispívá k zlepšení lidstva. Součástí ceny je i odměna ve výši 10 000 amerických dolarů. V minulých letech byli například nositeli ceny historici Serge Klarsfeld a Raul Hilberg, diplomaté Uri Lubrani z Izraele a Denis Ross, Richard C. Holbrooke a Stuart Eisenstat z USA. Židovské muzeum v Praze je první institucí, které byla Cena dr. Bernarda Hellera udělena. Stalo se tak za "jasnot vize, s níž uchovává jedinečný historický materiál dokládající staletí bohatého židovského života v Čechách a na Moravě a zkázu evropských Židů v období šoa." Ve zdůvodnění se dále uvádí, že "Židovské muzeum v Praze, uchovávající jednu z nejrozsáhlejších sbírek židovského umění, je dnes inspirujícím příkladem instituce vedené svědomím a pamětí, reprezentující židovské dějiny a dědictví. Je živým symbolem setrvalosti židovského života a institucí oddanou paměti, vzdělání a výchově pro další generace".

Hebrew Union College připravil řediteli Židovského muzea Leo Pavlátovi skvělé přijetí a bohatý program, během něhož se seznámil s americkou institucí a setkal se s jejími významnými činiteli: prezidentem dr. Normanem J. Cohenem, dr. Paulem M. Steinbergem, správkyňemi Nadace dr. Bernarda Hellera, paními Ruth O. Freedlander a Beatrice Weidman a dalšími osobnostmi. Obě instituce přitom vyjádřily přání úzce v budoucnu spolupracovat.

Pro Židovské muzeum v Praze je Cena dr. Bernarda Hellera velkou poctou i závazkem pro veškerou další činnost. Vyjadřuje za ni Hebrew Union College - Jewish Institute of Religion své upřímné poděkování.

Nová výstavní síň Židovského muzea v Praze v ulici U Staré školy 3

Židovské muzeum dosud - s výjimkou let 1945 až 1948 - nemělo vlastní výstavní prostor pro krátkodobé tematické výstavy. Muzeum tak nemohlo prezentovat výsledky své odborné badatelské, výzkumné i restaurátorské činnosti a seznamovat postupně veřejnost se širšími ukázkami jednotlivých kolekcí svých sbírek.

Nově zřízenou galerii tvoří výstavní prostor o rozloze více než 80 m², který splňuje veškeré požadavky na moderní prezentaci uměleckých a muzejních sbírek. Galerie je umístěna v přízemí na severovýchodní straně nového komplexu Židovského muzea. Kvalitní regulovatelné zastínění oken a vstup přes dvojí zádveří zabraňují přímému vlivu vnějšího prostředí a umožňují zachovat stabilní klimatické podmínky. Galerie proto může být použita i pro vystavování nejcitlivějších materiálů (pergamen, staré tisky, textil). Osvětlení s možností nastavení intenzity i úhlu nasvícení současně vyhovuje materiálům extrémně citlivým na světelné záření. Bezpečnostní závěsová lišta po obvodu stěn prostoru umožňuje bezpečné pořádání obrazových výstav.

Otevření nové galerie pro krátkodobé tematické výstavy je pro Židovské muzeum v Praze dlouho očekávanou událostí. Protože v posledních desetiletích vykazuje nejvýznamnější přírůstky obrazová sbírka muzea, bude nová galerie určena především pro výstavy obrazů, které byly dosud vystavovány jen ve velmi omezeném rozsahu. Výstavy se budou zaměřovat především na domácí židovské umělce konce 19. a první poloviny 20. století, ale současně je cílem galerie zpřístupňovat i současné moderní umění.

Galerie byla pojmenována po známém pražském naivním malíři Robertu Guttmannovi, jehož výstavou svoji činnost zahájila. Bude připomínat jeho jméno současné generaci a mladým umělcům pomáhat v hledání originálního a původního uměleckého projevu. Nebude se však vyhýbat ani výstavám historickým, dokumentujícím podíl židovských umělců v různých oborech českého umění a kulturního života. Výstavní síň nabídne čtyři až pět výstav do roka. Do příštích let se plánuje řada výstav českých židovských umělců - Emila Orlika, Alfreda Justitze, Jiřího Karse Bedřicha Feigla a dalších.

Galerie je otevřena denně od 10,00 do 17,00 hod. v létě do 18,00 hod., kromě sobot a židovských svátků.

Robert Guttmann - malíř a turista z Prahy

Židovské muzeum otevřelo dne 11. 4. 2001 v Praze novou výstavu "Robert Guttmann - malíř a turista z Prahy". Je to dosud vůbec nejobsáhlejší výstava známého pražského

naivisty z doby první republiky, jehož svéráznou postavu na pražských ulicích mnozí naši starší spoluobčané ještě pamatují. Vystaveny jsou zde nejen všechny Guttmanovy obrazy, dochované ve sbírce Židovského muzea, ale také četné jeho obrazy a karikatury od jiných umělců, dobové fotografie a dokumenty, které se podařilo během let ve sbírkách muzea shromáždit. Zároveň by se Židovské muzeum v Praze chtělo obrátit na veřejnost s prosbou o pomoc při pátrání po dalších obrazech, fotografiích nebo jakémkoli jiném svědectví o Robertu Guttmannovi. Kurátorem výstavy je PhDr. Arno Pařík. Výstava potrvá do 19. 8. 2001.

Robert Guttmann se narodil 20. dubna 1880 v Sušici v jihozápadních Čechách. Dětství strávil v rodné Sušici. Dva roky studoval na reálce v Českých Budějovicích a po opakovaných konfliktech byl vzat otcem domů, kde se měl připravovat ke kupeckému povolání. Více se však věnoval toulkám přírodou, od dětství měl rád květiny a zvířata, především koně. Pro jeho zasněnou povahu mu tehdy začali říkat "vesnický poeta".

V roce 1895 přišel Robert Guttmann do Prahy, kde navštěvoval Bergmannovu obchodní školu. Nečekaně prý dostal nádherný basbaryton a chtěl se stát kantorem v synagoze. Věnoval se také tělesnému cvičení a snil o tom, že se jednou stane olympionikem. Tři roky navštěvoval soukromou malířskou školu krajináře Aloise Kirniga. Všechny tyto zájmy však zatlačilo do pozadí Guttmannovo setkání se vznikajícím židovským národním hnutím, které se stalo nejsilnějším zážitkem jeho života. Stal se návštěvníkem přednášek studentského spolku "Makkabi" (1893) a v roce 1897 navštívil pěšky I. sionistický kongres v Basileji. Až do roku 1925 navštívil pak většinu sionistických kongresů na různých městech Evropy. Ne všichni však měli pro Guttmannovu oddanost hnutí pochopení: "Zdejší (pražští) sionisté se mi odplatili nejhorším nevděkem, jaký si jen umíte představit... V důsledku osobní animosity a antipatií sionistických kruhů proti mně jsem se potom začal intenzivněji zabývat malováním."

V meziválečné Praze byl Robert Guttmann znám více svým nápadným zjevem než svými obrazy. Řada pražských listů přinášela čas od času jeho komentáře k nejrůznějším tématům, jeho fotografie, vlastní nebo cizí karikatury a reprodukce jeho obrazů. V létě vyrážel na dálkové pochody na sionistické kongresy nebo pěšky křížoval republiku od Karlových Varů až po Košice, Užhorod a Mukačevo. Často pobýval v lázeňských střediscích, kde portrétoval hosty nebo prodával své vlastní karikatury.

Guttmanovy obrazy jsou nekonvenční, nezařaditelné a proto znepokojující. Dávají nám nahlédnout do citlivé duše, tíhnoucí k přírodě, světu dětství a hluboké víry. V umění rozhodně odmítal pouhou reprodukci skutečnosti a hájil právo na vlastní tvůrčí projev: "Jsem absolutně nezávislý a šťasten, že jsem unikl školskému mistrování a že se mohu svobodně vyžít a vyzužit!"

Po okupaci Československa v březnu 1939 Guttmann ztratil přátelský svět, ve kterém byl zvyklý žít. Podle vzpomínek namaloval ještě v letech 1939 až 1941 zářivými barvami své poslední obrazy, až na výjimky jediné, které se vůbec dochovaly.

Byl zařazen do prvního transportu, vypraveného z Prahy 16. října 1941 do Lodže. Život v ghettu byl pro světoběžníka, který pěšky prošel křížem krájem půl Evropy, nepochopitelný a nesnesitelný - propadl naprosté apatii, nemluvil, upíral do neznáma zoufalý pohled a v podpaží svíral své kreslířské desky. Zemřel v Lodžském ghettu 14. března 1942.

Dějiny Židů v Čechách a na Moravě *Nově upravená a rozšířená expozice Židovského muzea v Praze v Maiselově synagoze*

Židovské muzeum v Praze otevřelo v Maiselově synagoze dne 19. dubna 2001 upravenou a rozšířenou expozici nazvanou "Dějiny židů v Čechách a na Moravě", část I. - od počátku osídlení do počátku emancipace. Kurátorem výstavy je PhDr. Alexandr Putík.

Výstava nabízí průřez dějinami Židů v českých zemích od 10. století do konce 18. století a nahrazuje původní expozici, která zde existovala šest let a shlédly ji statisíce návštěvníků z celého světa. Výstava se nachází v přízemí synagogy a je členěna tématicky podle jednotlivých aspektů židovského života v Čechách a na Moravě, jako jsou právní postavení, formy osídlení a zobrazení Židů, profesní složení, samospráva, písemnictví, duchovní život s jeho významnými postavami, duchovní útlak, vzdělanost, pronásledování a diskriminace, slavnostní průvody, mesianismus. Uvnitř těchto tématických okruhů jsou zvládnutelné odlišnosti regionální a časové.

Nová expozice se od předchozí zásadně neliší počtem a charakterem vybraných sbírkových předmětů, ale vyznačuje se ojedinělým zastoupením nejstarších a dosud nevystavovaných materiálů ze sbírek nejen Židovského muzea v Praze, ale i jiných institucí. Je obohacena o ukázky prací židovských zlatníků, ale mezi zajímavosti patří také dlužní úpis, jehož ručitelem byl Jan Žižka z Trocnova či erbovní listina Jakoba Basseviho, prvního Žida povýšeného do šlechtického stavu. Ve vitrínách mezi sloupy jsou vystaveny české a moravské synagogální opony z 17. a 18. století. Dva nejcennější exponáty expozice - opona rodiny Perlstickerů a opona Mordechaje Maisela (obě z konce 16. století) - jsou umístěny ve vyvýšeném prostoru při svatostánku. Nová expozice je nesporně bohatší o dokumenty listinného charakteru: jedinečné doklady významně související s životem místních Židů, překlady textů dokreslující dobovou atmosféru a mapy. Působivé jsou kopie dokumentů a vyobrazení, které objasňují různé formy diskriminace Židů a ilustrují antisemitské stereotypy.

Návštěvníky zaujme především ta skutečnost, že v nové expozici je možno vidět vyobrazení nejrůznějších předmětů nejstarších židovských dějin u nás, s nimiž se dosud širší veřejnost neměla možnost seznámit. Výstava je otevřená denně od 9 do 18 hodin, kromě sobot a židovských svátků.

Avi Biran: Dialog s časem

Dne 17. května byla ve Španělské synagoze v zimní modlitebně Židovského muzea v Praze otevřena nová výstava nazvaná DIALOG S ČASEM (Liturgické sbírkové předměty

Židovského muzea v Praze a současná tvorba izraelského designéra Avi Birana). Kurátorem výstavy je Jaroslav Kuntoš. Výstava potrvá do 26. října 2001.

Tvorba židovských rituálních předmětů se u nás zřídka dostane do popředí zájmu a je považována za uzavřenou kapitolu. Vzhledem k tragickým historickým událostem po období holokaustu žádné nové kultové předměty v České republice nevznikaly a pro potřeby nepočetných židovských komunit jsou využívány předměty, jejichž stáří lze často počítat na staletí. Výstava Avi Birana, doplněná o historické kultové předměty ze sbírek Židovského muzea v Praze, dokládá, že tyto předměty vznikají i v současnosti, a že nejde jen o kopírování starých předloh. Při výběru historických protějšků ze sbírek Židovského muzea v Praze bylo především dbáno o jejich tvarovou či funkční podobnost, bez zvláštního zřetele k jejich stáří nebo uměleckohistorickému významu. Většina z nich je zde vystavována poprvé.

Avi Biran se narodil v roce 1964 v Haifě v Izraeli, roku 1990 absolvoval jeruzalémskou Bezalel Academy of Art and Design, obor zlatnictví a stříbrnictví. Od roku 2000 postgraduálně studuje na téže škole obor průmyslového designu. Specializuje se na tvorbu židovských kultových předmětů, v nichž spojuje cit pro tradici s moderním výtvarným pojetím a řemeslnou profesionalitou. Během krátké doby si svými nekonvenčními objekty vydobyl značné uznání. Zastoupen byl na celkem 33 skupinových výstavách. Pracuje převážně se stříbrem a obecnými kovy, ale používá i dřevo a další organické materiály, plasty a keramiku. Žije a pracuje v Jeruzalémě.

THE JEWISH MUSEUM IN PRAGUE CALENDAR 5762/2002
WITH PICTURES BY MARK PODWAL

המוזיאון היהודי בפראג, לוח לשנת תשס"ב
עם ציורים מאת מארק פודוואל

Nové publikace muzea

Kalendář Židovského muzea v Praze - 5762/2002 ilustrovaný Markem Podwalem

Židovské muzeum v Praze vydává nový kalendář na židovský rok 5762, který začíná v září 2001 svátkem Roš ha-šana. Kalendář však obsahuje i další měsíce až do konce roku 2002. Má tedy celkem 16 měsíců a umožňuje přehlednou orientaci jak podle občanského, tak podle židovského kalendáře. Připomíná všechny hlavní židovské svátky, polosvátky a pamětní dny, šabaty, začátky měsíce a týdenní oddíly čtení z Tóry. Každý měsíc doprovází obrázek a znamení zvěrokruhu,

kteřá pro tento kalendář vytvořil významný současný americký výtvarník a ilustrátor *Mark Podwal*. Jednotlivé obrázky odpovídají příslušným židovským svátkům nebo připomínají židovskou Prahu, kterou Mark Podwal dobře zná a které již věnoval řadu svých prací.

Arno Pařík: Robert Guttmann - malíř a turista z Prahy

Při příležitosti výstavy v pražském Židovském muzeu byl Robertu Guttmannovi vydán podrobný výstavní katalog, který vlastně tvoří jakousi malou monografii. Je to vůbec poprvé a zájemce o poznání této neobyčejné osobnosti pražského moderního židovského umělce nalezne nejen kvalitní reprodukce všech jeho známých děl, ale také četné portrétní fotografie z nejrůznějších prostředí a ze všech období jeho života, umělcovy karikatury od mnoha známých i neznámých

autorů a množství dalších dokumentů jeho tvorby života.

ROBERT GUTTMANN

Katalog v osmi kapitolách líčí Guttmannovo mládí, sionistické a cestovatelské aktivity, jeho pražský život v meziválečném období, jeho názory na umění, zabývá se vztahem k význačným osobnostem jeho doby, pražské židovské obce a Židovského muzea, rozebírá různé oblasti a obory jeho portrétní, žánrové a tzv. oficiální alegorické tvorby, jeho cesty na Podkarpatskou Rus a Slovensko, i tragický konec jeho života v lodžském ghettu a osud jeho díla. (48 str., 115 barevných reprodukcí, vyd. v češtině a v angličtině)

Významné návštěvy

Židovské muzeum v Praze pokračuje v dlouholeté tradici, v jejímž zájmu zve k prohlídce svých výstavních prostor zástupce pražského diplomatického sboru. Po velvyslancích jednotlivých regionů navštívily dne 24. dubna 2001 Židovské muzeum manželky velvyslanců, akreditovaných u vlády ČR.